

Звільнення України — за графіком!

Попри фальшиві анексії, обстріли, путінський «воєнний стан» на наших територіях, ЗСУ продовжують звільняти населені пункти

СЬОГОДНІ В НОМЕРІ

Обговорення моделі майбутньої країни

Без переорієнтації України на високотехнологічний інноваційний розвиток вона не буде самодостатньою і не зможе себе захистити.

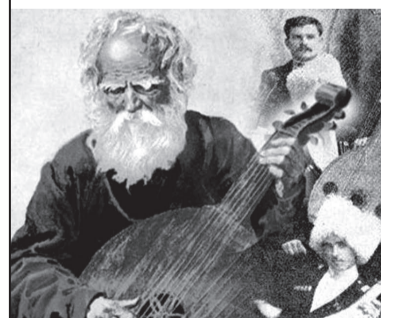
Кримський академічний форум: оцінки сьогоденного, бачення майбутнього

Кримська платформа не зупиняє ходи: вона поширює свій вплив на всі сегменти суспільства, зокрема освіту і науку.

Як діяти під час хімічних атак

Лікар Захер Сахлул, який рятував людей під час російських бомбардувань в Алеппо, нині навчає українських колег.

Кобзарство — через віки й випробування

«Кобза» і «бандура» стали синонімами в ХІХ столітті. Обидва інструменти виготовляються з одного шматка деревини: з верби або клену.

Перша половина жовтня була багатою на події. Те, що відбулося на початку місяця, здається віддаленим у часі на декілька місяців. Наш прапор над Лиманом на Донеччині, звільнення населених пунктів Луганщини й Херсонщини. А чого лише вартя «бавовна» на Кримському мості! Хоча цілком імовірно, що її влаштували самі рашисти.

Були в нас успіхи й на дипломатичному фронті. Попри «узаконення» анексії нашої території різними держдумами й рафедатами, країни Західного світу засудили фейкові референдуми на рівні ООН, а Парламентська асамблея Ради Європи од-

ноголосно визнала російський режим терористичним. Таку потужну відповідь було дано зокрема й тим європейським чиновникам, які пропонують умиритворити агресора.

А ворог лютує. Розуміючи, що програє на всіх фронтах, вдається до терористичних атак. Від «традиційних» обстрілів потерпають Миколаїв і Харків. Ракетами й іранськими «шахідами» загарили Запоріжжю і центру Києва. «Б'ємо по енергетичній інфраструктурі», — кажуть вони. А в результаті — потрапляють у житлові будинки й дитячі майданчики. Загинули десятки мир-

них громадян. Поцілили рашисти і в дорожнє полотно нашого «освітньо-наукового перехрестя», обабіч якого розташовано корпуси Київського національного університету імені Тараса Шевченка, будівлі Національної академії наук України і Київський міський будинок вчителя (колишня будівля Центральної Ради), залишивши «зарубини» на стінах, голі віконниці та завдавши мільйонних збитків.

Президент України Володимир Зеленський в одному зі звернень наголосив, що постійний терор росії проти мирного населення України свідчить про її відмову від переговорів,

і єдині переговори, які можуть наблизити мир — це переговори про збільшення допомоги Україні.

А посилити нашу «переговорну позицію» допоможуть наші захисники й захисниці, яких нещодавно вітала з «професійним святом» вся Україна і які у будні й свята звільняють нашу країну від рашистської нечисті. На їхніх плечах відповідальна місія — змусити терористів сповна заплатити за свої злочини. Тож навіть у темряві, під час відключень електроенергії, пам'ятаймо, що за темрявою обов'язково прийде світло — світло нашої Перемоги.

Війна. Вистояти і перемогти

Продовжуємо хроніку українського спротиву

21 вересня. Знищимо всіх, хто зі зброєю прийде на нашу землю

Європейський Союз ніколи не визнає будь-які результати «референдумів», оголошених росією на тимчасово окупованих територіях України, і буде продовжувати допомагати Україні у її боротьбі проти російської агресії та за поновлення суверенітету над усіма територіями країни в межах її міжнародно визнаних кордонів. Про це сьогодні у Брюсселі під час брифінгу для преси заявив речник ЄС Пітер Стано, повідомляє кореспондент Укрінформ.

Байден в ООН засудив ядерні погрози путіна і застеріг від спроб провести «референдуми». США вважають безвідповідальною риторику путіна, який не виключає застосування ядерної зброї, та попереджають, що в такому разі рф зазнає «тяжких наслідків».

Залужний про мобілізацію в рф: знищимо всіх, хто зі зброєю прийде на нашу землю. «Збройні сили України 8 років і 7 місяців стримують збройну агресію рф проти нашої держави. Повномасштабний наступ противника не злякав нас. Більше того, ми об'єдналися та гідно зустріли ворога. Оголошення мобілізації в росії є тому підтвердженням», — заявив Залужний.

22 вересня. ЗСУ знищили 55 510 російських загарбників

Аносований увечері виступ російського диктатора перенесли на ранок. путін підписав указ про проведення «часткової мобілізації» в росії, що свідчить про повне фіаско агресії росіян в Україні.

З російського полону повернули 215 людей! Серед них — офіцери, командири, Герої України, захисники «Азовсталь» й вагітні жінки-військові. Також серед звільнених — 10 іноземців, які воювали за Україну, і яким погрозували смертю. Вони вже перебувають у місті Ер-Ряд.

Обміняли 200 наших героїв на Медведчука, який вже дав усі можливі покази слідству. А 5 героїв-командирів «Азовсталі» — на 55 російських полонених, які не мають для нас жодного інтересу.

Засекречений пункт указу путіна про мобілізацію. Напередодні на сайті порталу правової інформації опублікували скан указу володимира путіна про запровадження в росії «часткової мобілізації». Сьомий пункт указу позначений «для службового користування». Пізніше дмитро песков заявив, що в засекреченому пункті йдеться про кількість резервів, яких можуть призвати на військову службу.

23 вересня. «Шахідів» збивають в Україні

Трофеять є і російські «аналоговнет» Т-90М. Українці воюють і будуть воювати.

На окупованих територіях почалися «референдуми» про приєднання до рф. «Голосування» під дулами автоматів ми вже бачили у 2014-му в Криму, Донецьку та Луганську. На Луганщині окупанти намагаються підвищити явку під час неволевого приєднання, — повідомив очільник Луганської ОВА Сергій Гайдай.

Українським військам вдалося закріпитися на східному березі річки Оскіл. У Донецькій області українські війська штурмують захоплене росією у травні місто Лиман, розташоване на схід від річки Сіверський Донець.

Німеччина передала Україні ще 6 зенітних самохідних артилерійських установок Gepard, передає Укрінформ. До САУ йдуть близько 6 тисяч зенітних боеприпасів. Також передано 3 тисячі снарядів калібру 155-мм. Отже, Збройні Сили України мають на озброєнні вже 30 зенітних самохідних установок Gepard.

В Ізюмі екзгумували 447 загиблих. «Роботи тривали тиждень безперервно. З могил дістали 447 тіл загиблих. З них 215 жінок, 194 чоловіки, 5 дітей, а також 22 військовослужбовці. Крім того, виявили рештки 11 осіб, статі яких наразі неможливо визначити», — повідомив у фейсбуці очільник Національної поліції України Ігор Клименко. За його словами, «багато тіл зі слідами катувань. Перед криміналістами поліції та судмедекспертами стоїть важка задача — ідентифікувати тіло кожного загиблого. Родичі мають їх поховати по-людськи».

24 вересня. «Референдум» під автоматами

На Луганщині під час псевдореферендуму видають паспорти рф та повістки. За словами Сергія Гайдая, псевдореферендум проходить під дулами автоматів. «Якщо ти не відчиняєш, загрожують виламати двері. Відчиняєш — заходять і дають картонку: «Ви за нею сховайтеся і поставте галочку». А позаду стоять озброєні люди. Ставиш «проти» — тебе записують у якийсь блокнотик. Ставиш галочку «за» — «Вітаємо!» Вам ще видають і паспорт. А якщо ви чоловік, то за паспортом слідує ще й повістка. Це якийсь сюр», — розповів очільник Луганської ОВА.

путін підписав закон про трієчний строк для росіян за дезертирство і здачу в полон. Дезертирство каратиметься суворіше, ніж раніше: до 5 років позбавлення волі, якщо відсутність у частині триває від 2 до 10 діб; від 10 діб до одного місяця — до 7 років; понад місяць — 5–10 років колонії. За відмову від участі у воєнних діях законом передбачено до трьох років позбавлення волі, а якщо така відмова спричинила «тяжкі наслідки» — до 10 років. За «добровільну здачу в полон» — від 3 до 10 років.

На акціях проти мобілізації в росії — сотні затриманих. У росій-

ських містах на акціях протесту проти мобілізації, оголошеної владою рф, станом на 19:30 (московський час, збігається з київським) затримали понад 712 активістів у 32 містах країни.

25 вересня. У Сімферополі — проукраїнські листівки

«У Сімферополі прекрасно розуміють, що звільнення Криму від рашизму — лише питання часу», — повідомляє рух «Жовта стрічка».

Україна вимагає терміново скликати Радбез ООН через псевдореферендуми — МЗС росія має нести відповідальність за проведення фейкових референдумів на тимчасово захоплених територіях України та спроби змінити міжнародно визнані кордони нашої держави всупереч Статуту ООН.

Масова мобілізація росією кримських татар є геноцидом за етнічною ознакою. Радник керівника Офісу Президента України Михайло Подоляк вважає, що розпочата росією масова мобілізація кримських татар є справжнім геноцидом за етнічною ознакою, мета якого — зачистити території від нелояльного населення.

США передали Україні дві протиповітряні системи NASAMS, здатні забезпечувати захист від ракетних обстрілів. Зеленський наголосив, що «цього абсолютно недостатньо для прикриття цивільної інфраструктури: шкіль, лікарень, університетів, помешкань українців».

26 вересня. Боротися за кожного українського воїна

У протестах у Махачкалі взяли участь кількості людей. Вони скандували: «Ні війни!», «Ні мобілізації!». Жінки сперечалися з поліціантами, доводячи, що саме росія розпочала війну. «росія напала на Україну. Ми не сліпі», — казали вони.

Псевдореферендум в Енергодарі: завезена масовка голосувала під виглядом працівників ЗАЕС. Група чоловіків у цивільному дочекалась закінчення зміни на станції та змішалася з її персоналом, який виходив після зміни. Дорогою ряджені роздавали інтерв'ю проросійським пропагандистським ЗМІ та вигукували слова підтримки росії та псевдореферендуму, після чого пішли до автобуса, в якому проводилося «голосування», і показово заповнили бюлетені.

«Пташка» вперше після російського полону звернулася до українців. Катерина Поліщук закликає й далі боротися за кожного українського воїна, але повернулася, але зовсім, бо частина мого серця залишилася там, у

російському полоні, бо українські воїни досі перебувають у цьому пеклі, тому наше основне завдання — це далі боротися за кожного українського воїна», — сказала Поліщук.

27 вересня. Скіфське золото таки наше!

Верховний суд Нідерландів відмовив так званому кримським мурзям, яким не вдалося знайти адвокатів, котрі б представляли їхні інтереси в суді, у продовженні термінів подання письмових пояснень.

росіяни масово тікають до Грузії — Махаг показала супутникові знімки величезних заторів. «Супутникові знімки показують великий затор транспортних засобів, які виїжджають з росії і намагаються перетнути грузинський кордон на КПП Верхній Ларс після указу президента рф путіна про мобілізацію на війну в Україну», — заявили в Махаг Technologies. російська фсб повідомила, що після оголошення «часткової» мобілізації з країни виїхала 261 тисяча чоловіків.

Куп'янськ-Вузловий — це Україна! 27 вересня спецпідрозділом ГУР МО KRAKEN було звільнено чергове місто, Куп'янськ-Вузловий.

Українські військові деокупували 454 населені пункти. На деокупованих територіях області відновили свою роботу 14 відділень поліції, розпочали онлайн-навчання 90 закладів освіти, працюють 78 фельдшерських пунктів, 23 органи місцевого самоврядування, 10 відділень «Укрпошти».

28 вересня. Порахували порожні бюлетені

В ООН кажуть, що досі не фіксували такої кількості доказів воєнних злочинів. За далеко не повними даними, через вторгнення росії в Україну внаслідок бойових дій загинули 5996 мирних жителів, серед яких 382 дитини. Ще 8848 людей дістали поранення.

Загарбники оголосили «результати» псевдореферендумів. На всіх загарбаних територіях нашої країни російські окупанти заявляють, що «підтримка» входження до складу росії набрала понад 97% голосів. «Підрахували» — 100% голосів.

Так звана самопроголошена квазіреспубліка «днр»: за «входження до складу росії» — 99,23% голосів. Так звана самопроголошена квазіреспубліка «лнр» — 98,42% голосів. Окупована територія Запорізької області — 93,11% голосів. Окупована територія Херсонської області — 87,05% голосів.

В Україну вже прибувають новоспечені «мобіки» та засуджені з рф — дані Генштабу станом на ранок 28 вересня.

Витоки на газопроводах «Північний потік» є результатом навмисних дій — ЄС. Інциденти, що трапилися на обох газогонах «Північний потік» і призвели до витоку газу в Балтійському морі, є результатом навмисних дій, які вимагають ретельного розслідування та не залишаться без відповіді з боку ЄС — йдеться у декларації Високого представника ЄС Жозепа Борреля.

29 вересня. Фронт завдовжки 3390 кілометрів

Берегова охорона Швеції виявила вже четверту точку витікання газу з газопроводів «Північний потік-1» та «Північний потік-2», які прокладені між росією та Європою.

білорусь готує місця для розміщення 20 тисяч мобілізованих із рф — розвідка. За даними розвідки, російські мобілізовані мають поповнити дислоковані в білорусі підрозділи збройних сил рф. Співвідношення «досвідчених» та «молодих» військових має скласти 1 до 5. Для розміщення планується використати склади, ангари та інші приміщення покинутих сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств.

ЗСУ стримують російських загарбників на сухопутній ділянці загальною протяжністю 3390 км, активний відрізок фронту становить 850 км. Українські військові відбили атаки противника в районах населених пунктів Зайцево, Майорськ, Весела Долина, Бахмутське, Одрадівка, Курдюмівка, Нью-Йорк, Первомайське, Віймка, Павлівка та Безіменне.

30 вересня. Псевдореферендуми не зупинили контраст ЗСУ

Українські війська в останні дні суттєво просуваються, зокрема на херсонському напрямку.

росія вдарилася ракетами по цивільній гуманітарній колонії на виїзді з Запоріжжя. «Люди стояли в черзі для виїзду на тимчасово окуповану територію, щоб забрати своїх родичів, відвезти допомогу. російські війська випустили три ракети С-300 по гуманітарній колонії, що стояла поблизу траси Запоріжжя-Оріхів. У лікарні доставлено 62 людини, 23 — загинули», — повідомив очільник Запорізької ОВА.

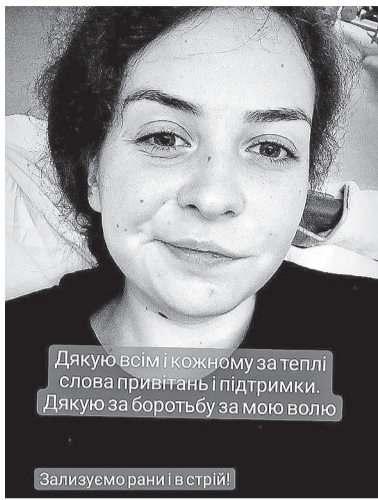
Пес Крим оплакує свою родину на руїнах будинку, який знищила російська ракета. «Люди буквально випарувалися. Бабуся Алла, мама Наташа, дочка Василиса та хлопчик Іван. І маленький песик Джек. Ні. Я буду відвертим до кінця. Дехто не просто випарувався. Їх знайшли у сусідів на дахах. На сусідніх вулицях. А коли приїхали рятувальники, на руїнах сидів старий пес Крим. І вив», — написав мер Дніпра Борис Філатов.

Фінляндія закрила кордони на в'їзд для російських туристів. Обмеження не торкаються громадян рф, які в'їжджають до країни з гуманітарних причин.

Президент рф володимир путін оголосив про незаконну анексію територій Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей та закликав Київ «припинити вогонь і сісти за стіл переговорів». Жодну з областей російська армія не контролює повністю.

Україна подає офіційну заяву на вступ до НАТО. Президент Володимир Зеленський: «Де-факто ми вже пройшли свій шлях до НАТО. ... Сьогодні Україна подає заяву, щоб зробити це де-юре. За процедурою, яка відповідатиме нашому значенню для захисту всієї нашої спільноти. У пришвидшеному порядку».

ВИПРОБУВАННЯ

1 жовтня. Наш прапор над Лиманом

Українські військові звільнили місто Лиман Донецької області. Наші воїни опублікували відео встановлення прапора на адмінбудівлі міста.

Президент Володимир Зеленський наголошує, що на звільнених цими днями територіях Донеччини вже немає й слідів псевдореферендуму. «росія влаштувала фарс на Донбасі, який хотіла подати як нібито «референдум», – заявив президент. – Щось зображали, водили автоматників по будинках, носили папірці, пропагандисти все це знімали. А зараз там український прапор.

Як повідомляє Генштаб Збройних Сил України, для війни в Україні російське військове керівництво передчасно залучає курсантів військових училищ – через нестачу, перш за все, офіцерських кадрів.

2 жовтня. Корвет «Гетьман Мазепа»

Українські військові звільнили село Торське біля Лимана на Донеччині, що розташоване по дорозі до Кремінної, і вражають вогнем підрозділи противника в Кремінній.

У Туреччині на верфі RMC Marine спустили на воду перший український корвет класу ADA «Гетьман Іван Мазепа». Про це на своїй сторінці у facebook розповіла перша леді Олена Зеленська.

«Гетьман Іван Мазепа» буде першим кораблем такого класу для Військово-Морських сил України. Перший корвет для ВМС ЗС України заклали у Туреччині у вересні 2021 року. Раніше планувалося, що до кінця 2022 року корабель із частковим оснащенням відбудують в Україні на добудову.

3 жовтня. Нагороди героям «Азовсталі»

Під час візиту до Туреччини керівник Офісу Глави держави Андрій Ермак за дорученням Президента Володимира Зеленського вручив ордени «Золота Зірка» п'ятьом військовослужбовцям – захисникам Маріуполя та «Азовсталі», яким присвоєно звання Героя України.

Президент відзначив найвищою державною нагородою командира окремого загону спеціального призначення Національної гвардії «Азов» Дениса Прокопенка, його заступника Святослава Паламаря, в.о. командира 36-ї окремої бригади морської піхоти Сергія Волінського, старшого офіцера «Азова» Олега Хоменка і командира 12-ї бригади НГУ Дениса Шлегу.

Глава «Tesla» Ілон Маск запропонував у twitter опитування, в якому виклав свою позицію щодо вирішення питання анексованого росією Криму: «Повторні вибо-

ри в анексованих регіонах під наглядом ООН. росія йде, якщо на те буде воля народу. Крим формально входить до складу росії, як це було з 1783 року (!!! – Ред.) (до помилки Хрущова). Водопостачання Криму – забезпечено».

Президент України Володимир Зеленський відреагував на опитування, створивши у Twitter власне: «Який Ілон Маск вам подобається більше: той, що підтримує Україну чи той, що підтримує росію?»

4 жовтня. Укази путіна – нікчемні

Збройні Сили України звільнили від окупації російських загартників іще вісім населених пунктів у Херсонській області. Про це повідомило оперативне командування «Південь». Йдеться про такі населені пункти: Любимівка, Хрещенівка, Золота Балка, Біляївка, Українка, Велика Олександрівка, Мала Олександрівка і Давидів Брід.

Президент України Володимир Зеленський визнав нікчемними укази глави держави-агресора Володимира путіна щодо визнання «незалежними» Криму, окупованих частин Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської областей України. Відповідний указ Глави держави підписав 4 жовтня. В указі наголошується, що територія України є цілісною і недоторканою в межах її міжнародно визнаного державного кордону, а суверенітет України поширюється на всю її територію.

5 жовтня. Звільнення Херсонщини триває

Президент України Володимир Зеленський у відеозверненні повідомив про звільнення в Бериславському районі на Херсонщині – Нововокресенського, Новогригорівки і Петропавлівки.

НАЕК «Енергоатом» у відповідь на указ путіна про передачу Запорізької АЕС у власність рф заявили, що АЕС продовжує працювати в Україні, згідно з українським законодавством.

За п'ять місяців роботи платформи UNITED24 загальна сума благодійних внесків наблизилась до позначки 200 млн дол (понад 7,2 млрд грн). Про це повідомляє пресслужба United24.

6 жовтня. Удари по Запоріжжю

У ніч на 6 жовтня російські війська завдали ракетних ударів по Запоріжжю. Влучили в житлові багатоповерхівки. Багатьох людей врятували з-під завалів. Про це повідомив голова Запорізької ОВА Олександр Старух.

Фандрейзингова платформа United24 запустила проєкт «Азовсталь. Символ незламності» задля збору коштів на підтримку України під час війни. Перша частина ініціативи – добровільний випуск браслетів, виготовлених з останньої доведеної партії металу заводу «Азовсталь». Увесь прибуток від продажу браслетів буде спрямовано на закупівлю дронів, щоб посилити українських захисників на фронті.

Депутати Європарламенту закликали усі країни та міжнародні організації беззастережно засудити фіктивні референдуми в Україні та спробу росії захопити українські території силою. Резолюцію з відповідним закликом Європарламент схвалив 6 жовтня.

Ставлення кремля на окупованій Луганщині повідомили, що розпочали «евакуацію» соці-

альних і медичних установ з підконтрольних їм населених пунктів Кремінна та Сватове.

7 жовтня. Курили – це Японія!

Президент України Володимир Зеленський підписав указ про визнання Курильських островів територією Японії.

З 10 жовтня відновлюється залізничне сполучення з деокупованим Ізюмом на Харківщині: почнуть курсувати рейсові автобуси Харків – Ізюм – Харків та Ізюм – Балаклія – Ізюм.

Верховна Рада 7 жовтня затвердила проєкт держбюджету на 2023 рік у першому читанні. Як розповідав «Світ», кожна друга гривня з видатків головного кошторису країни буде спрямована на сектор безпеки і оборони.

Генштаб ЗСУ повідомляє, що для посилення російської армії на тимчасово окупованій території Донецької області прибуло «підкріплення» з 500 відмобілізованих кримінальних злочинців.

8 жовтня. «Бавовна» на кримському мості

Зранку 8 жовтня стало відомо, що на залізничній гілці кримського мосту сталась потужна пожежа – палали цистерни з паливом. В результаті вибуху міст частково зруйновано – кілька прольотів автомобільної частини впали у море.

Українські соцмережі вибухнули численними мемами, а Укрпшта анонсувала нову марку, присвячену палаючому кримському мосту. Загарбники звинуватили у «теракті» СБУ, ГУР й інших українських силовиків.

«Ми це не коментуємо. Роль СБУ чи будь-якого державного органу України у «бавовні» будемо коментувати після нашої остаточної перемоги», – зауважив речник СБУ Артем Дехтяренко. А радник голови Офісу Президента Михайло Подоляк вважає вибух на Кримському мості проявом конфлікту між російськими силовиками.

Президент Володимир Зеленський у вечірньому зверненні повідомив, що на Бахмутському напрямку на Донеччині йдуть дуже жорсткі бої, українські військові тримають позиції.

9 жовтня. Деокупація Луганщини продовжується

Голова Луганської ОВА Сергій Гайдай назвав 7 населених пунктів Сватівського району, нещодавно звільнених ЗСУ на Луганщині: Новолобівка, Невське, Греківка, Новогорівка, Надія, Андріївка і Стельмахівка. Також очільник ОВА повідомив, що на фронті загинув директор Попаснянського ліцею, вчитель історії Віктор Шулік. На фронт відправився і його син Денис – теж вчитель. Під час бойових дій він отримав поранення.

Президент росії путін схиляє президента білорусі лукашенка до відкритої участі у війні проти України. Про це розповів представник ГУР Вадим Скібіцький. На сьогодні, за даними воєнної розвідки України, біля нашого кордону на території білорусі зосереджено 6 батальйонів. Це і механізовані батальйони, це і батальйони повітряно-десантних військ так званого командування сил спеціальних операцій.

10 жовтня. Ракетні удари по великих містах

Зранку по території України було випущено 86 ракет, 46 було збито нашою ППО. Про це повідомив головнокомандувач Збройних Сил України Валерій Залужний.

Внаслідок удару за минулу добу постраждала інфраструктура більш ніж 30 населених пунктів. Це, зокрема, Київ, Львів, Рівне, Житомир, Тернопіль, Хмельницький, Івано-Франківськ, Вінниця, Прилуки, Ніжин, Конотоп, Харків, Кременчук, Дніпро, Кривий Ріг, Запоріжжя, Миколаїв, Одеса. Загинули та були поранені мирні громадяни.

У столиці зафіксовано вибухи біля корпусів КНУ імені Тараса Шевченка, Міністерства освіти і науки, в парку Шевченка, біля залізничного вокзалу, та біля пішохідного «скляного мосту».

Україна припиняє експорт електроенергії через російські ракетні обстріли енергетичних об'єктів – задля стабілізації власної енергосистеми. Про це повідомили у Міністерстві енергетики України.

У понеділок, 10 жовтня, у вечірні години мешканці Києва та Київської області зменшили споживання електроенергії на 26,5%, ніж у звичайний осінній день. «Це допомогло не перевантажувати працюючі електромережі та дозволило диспетчерському центру збалансувати систему в найкритичніший момент доби», – заявили у компанії Укренерго.

Президент США Джо Байден у розмові з українським колегою Володимиром Зеленським пообіцяв надати Україні передові системи ППО.

11 жовтня. І знову удари

Ворог продовжує атакувати Україну ракетами Х-101/Х-555, «Калібр» а також іранськими безпілотниками-камікадзе «Shahed-136». Підрозділами зенітних ракетних військ, авіацією та мобільними вогневими групами Повітряного командування «Південь», Повітряного командування «Центр», Повітряного командування «Схід» та Повітряного командування «Захід» Повітряних сил ЗС України знищено 20 крилатих ракет та 5 безпілотників. Внаслідок масованого ракетного удару постраждала інфраструктура понад десяти населених пунктів у Львівській, Вінницькій, Дніпропетровській, Запорізькій та Донецькій областях.

Міністр оборони України Олексій Резніков повідомив, що з США в Україну прибули ще чотири високомобільні артилерійські ракетні системи HIMARS.

12 жовтня. ООН засудило «референдуми»

Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію із засудженням незаконних «референдумів», які росія влаштувала на тимчасово окупованих територіях Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей України. У доку-

менті – вимога до росії скасувати анексію та вивести всі свої війська з території України в межах її міжнародно визнаних кордонів.

Резолюцію підтримали 143 зі 193 членів Генасамблеї ООН, п'ять держав (росія, білорусь, Сирія, Північна Корея та Нікарагуа) проголосували проти, решта 35 утрималися під час голосування.

13 жовтня. Визнано терористами

Парламентська асамблея Ради Європи за результатами термінових дебатів на тему «Нове загострення агресії російської федерації проти України» ухвалила резолюцію, у якій оголосила режим рф терористичним.

Як повідомляє «Укрінформ», зі 100 депутатів ПАРЄ «за» проголосували 99%, один утримався.

Міністерство закордонних справ у четвер закликло західних партнерів попередити російський енергетичний тероризм, заявивши про неможливість зняття санкцій проти москви чи перезапуску «Північного потоку-2».

У відомстві додали, що Україна регулярно повідомляє іноземних партнерів про можливі диверсії росії, спрямовані на руйнування альтернативних шляхів постачання енергоносіїв. Так, раніше Володимир Зеленський публічно попередив про підготовку рф до можливого пошкодження української газотранспортної інфраструктури.

Працівники Служби безпеки України в рамках кримінального провадження перевіряють службовців ДП «Антонов» щодо ймовірної співпраці з росією, яка могла призвести до знищення найбільшого у світі літака Ан-225 «Мрія» на початку повномасштабного вторгнення рф. Про це повідомили в офісі генпрокурора у відповідь на запит «Укрінформу».

14 жовтня. День захисників і захисниць України

У День захисників і захисниць України Президент Володимир Зеленський біля Маріїнського палацу у Києві вручив ордени «Золота Зірка», відзнаки «Хрест бойових заслуг» і присвоїв почесні найменування військовим частинам. Звання Героя України присвоєно сотенному УПА Мирославу Симчичу, командувачу Повітряних сил ЗСУ Миколі Олещуку та ще 10 українським військовослужбовцям.

Отримана від Німеччини система ППО IRIS-T вже використовується Збройними силами на півдні України. Про це повідомив речник Повітряних сил ЗСУ Юрій Іпнат в ефірі телемарафону. Він додав, що Повітряні сили очікують на решту систем, які планує поставити Німеччина.

За останні два тижні (з 30 вересня) через ракетні удари російських окупантів загинули понад 70 мирних жителів Запоріжжя. Про це розповів голова Запорізької ОВА Олександр Старух.

Підсумки від нашого Генштабу. Загальні бойові втрати противника з 24 лютого по 14 жовтня орієнтовно склали близько 64300 осіб, 2521 танк, 5172 бойових броньованих машин, 1566 артилерійських систем, 362 РСЗВ, 268 літаків, 240 гелікоптерів, 1199 БПЛА оперативно-тактичного рівня, 3944 одиниці автомобільної техніки та автоцистерн.

За повідомленнями Генерального штабу ЗСУ та інформгентств (Продовження в наступному номері)

Обговорення моделі майбутньої країни — найголовніше і найневідкладніше завдання

Ректор Київської політехніки академік НАН України Михайло ЗГУРОВСЬКИЙ у програмі «Про науку. Компетентно» на ютуб-каналі НАН України. Веде розмову автор програми та її постійний ведучий академік НАН України Володимир СЕМИНОЖЕНКО

Проглянути інтерв'ю на ютуб-каналі можна за посиланням: <https://youtu.be/Q2FTXioPBlc>

Сьогодні вже нікого не потрібно переконувати, що в сучасному світі без ефективної взаємодії науки й освіти неможливо розв'язувати основні проблеми суспільства. Проте, якою є оптимальна формула такої взаємодії як живе провідний університет України під час війни, ми сьогодні будемо говорити з ректором Київського політехнічного інституту імені Ігоря Сікорського, академіком НАН України Михайлом Згуровським. Перше запитання, як кажуть, на злобу дня: якою була вступна кампанія в цьому році? Чи змінилась кількість абітурієнтів, адже багато випускників виїхало з батьками за кордон і там продовжують навчання? На які спеціальності був найбільший попит? Чи змінилась уподобання молодих людей порівняно з попередніми роками?

— Цьогорічна вступна кампанія була досить складною для всіх учасників. Як для абітурієнтів, так і для університетів. Ми були змушені перейти від моделі стратегічного планування вступної кампанії до моделі оперативного ухвалення рішень в умовах швидких змін правил вступу та безпекової ситуації. Частина вступників опинилась на окупованій території та у зоні активних бойових дій, частина з батьками виїхала за кордон, і ми мали зробити все, аби допомогти їм скористатися правом на освіту.

Звичайно, загальна кількість вступників цього року зменшилась з огляду на об'єктивні обставини. З відкритих джерел відомо, що кількість зареєстрованих кабінетів вступників на бакалаврат у межах України зменшилась приблизно на 20% порівняно з минулим роком. Але КПП був і залишається жаданим для вступників. Усі умови для їхнього вступу були створені.

У нашому університеті традиційно найбільший попит мали спеціальності IT-галузі, серед яких найпопулярнішими стали «Інженерія програмного забезпечення», «Системний аналіз», «Кибербезпека», «Комп'ютерні науки». Але значний інтерес в абітурієнтів зберігся і до спеціальностей машинобудівного, матеріалознавчого, енергетичного напрямів. Отже, тенденції попередніх років збереглися і загалом кон'юнктура пріоритетності вибору спеціальності цього року не змінилась. Найголовніше, що у складних умовах нам вдалося здійснити набір на усі наші спеціальності й освітні програми та зберегти усі форми й рівні підготовки, колективи та наукові школи.

В середньому за усіма рівнями підготовки, за 302-ма освітніми програмами (бакалаврат — 115, магістратура — 138, аспірантура — 49), університет поповнився більш ніж 8-ма тисячами здо-

бувачів вищої освіти усіх рівнів, тобто на загал були досягнуті показники минулого року. Кількісно на бакалаврат зараховано 5128 абітурієнтів (3774 на бюджет і 1354 на контракт), це на 8% менше, ніж минулого року. На магістратуру — 2686 студентів (1767 на бюджет і 919 на контракт), це на 22% більше, ніж торік. Кількість зарахованих до магістратури на контракт збільшилась удвічі. До аспірантури зараховано 282 аспіранти, що на 4% більше, ніж того року. Загалом КПП став найбільшим виконавцем державного замовлення серед усіх закладів вищої освіти України за кожним її рівнем.

— Як взагалі змінилося життя провідного технічного університету країни з початком війни?

— З початком війни університет сконцентрував свої зусилля на двох напрямках роботи. Це всебічна допомога Збройним силам України й продовження підготовки кадрів та виконання наукових досліджень у нових умовах.

Так, з перших днів війни до лав ЗСУ та формувань територіальної оборони влилося понад 200 добровольців — студентів, викладачів і співробітників університету. На жаль, 16 з них загинули. Ще 14 київських політехніків віддали своє життя під час Революції Гідності та у військових діях на Донбасі з 2014 по 2022 роки, 4 з них — Герої України.

У стінах університету викладачі, науковці, співробітники, студенти беруть участь у чисельних програмах з розроблення новітніх зразків оборонної техніки, засобів захисту воїнів на полі бою. Надають фінансову допомогу через «Благодійний фонд підтримки Збройних Сил України «Київський політехнік», тобто, роблять усе можливе для наближення перемоги.

— Не секрет, що в наших університетах досить складно займатись наукою. Але я знаю про значні успіхи ваших кафедр у матеріалознавчому, інженерно-технічному,

Володимир СЕМИНОЖЕНКО і Михайло ЗГУРОВСЬКИЙ

комп'ютерному напрямках. Як вам це вдається?

— Вже понад 15 років, як університет обрав модель дослідницького науково-освітнього центру, тому в цій моделі наука є складовою підготовки кадрів, а підготовка кадрів здійснюється шляхом занурення в дослідницький процес.

Сьогодні в університеті діють 74 визнані у світі наукові школи за різними напрямками науки й техніки. Ефективність їхньої діяльності у сфері високих технологій визначається сукупністю чинників:

— ґрунтовним розумінням фундаментальної суті проблеми;

— орієнтацією на вирішення реальних потреб економіки України та інших країн — цей чинник реалізується через виконання госпдоговірної тематики та міжнародних проектів і грантів;

— створенням і просуванням на ринки інноваційних розробок у формі стартап-проектів, які вирощуються і супроводжуються в середовищі Інноваційної екосистеми «Sikorsky Challenge»;

— широким залученням молоді через систему студентських наукових та інженерних гуртків, їх у КПП понад 110;

— можливістю виконувати великі комплексні роботи, об'єднуючи

в такі проекти декілька наукових шкіл.

Наприклад, над створенням серії наносупутників працюють 8 наукових шкіл у галузях матеріалознавства, космічної енергетики, вимірювань у космічному просторі, телекомунікації та космічного зв'язку, систем управління апаратами та інших. Ще більший рівень міждисциплінарності та комплексності вимагає створення оборонної техніки різного призначення.

— Для ефективного виконання складних наукових розробок необхідно мати потужну суто дослідницьку частину. Держава вам достатньо допомагає в цьому?

— Звичайно, університет бере участь у різноманітних конкурсах МОН України, Національного фонду досліджень, НАН України й, отримуючи бюджетне фінансування, виконує усі доручення держави з наукової роботи. Але, розуміючи складний фінансовий стан країни, більший акцент ми робимо на співпраці з суб'єктами підприємництва на госпдоговірній основі, на виконанні міжнародних грантів і на інших формах поповнення спецфонду наукових досліджень. Упродовж останніх семи років ця частка перевищує 60% у загальному фонді фінансування науки КПП. Вона забезпечує ста-

більність наукового середовища університету і відіграє ключову роль у збереженні його наукових шкіл і наукових кадрів.

— Як, на вашу думку, було б оптимально побудувати відносини між університетською та академічною наукою, враховуючи національну специфіку?

— Наразі університетська й академічна наука розмежовані відомчими бар'єрами. У кожній з цих ланок свої конкурси, свої наукові напрями, свої джерела фінансування. Через цю розмежованість можна спостерігати дублювання досліджень і нераціональне використання людського потенціалу в науці, а прикладів великих спільних проектів дуже мало.

На мою думку, для зменшення зазначеного розриву доцільно створювати такі спільні освітньо-наукові середовища, в яких наука передавала б освіті останні досягнення, формуючи її передовий зміст, а освітній компонент наповнював би наукову сферу талановитою молоддю, з якої виростали б майбутні вчені, що володіють сучасною методологією науки. У таких середовищах практично зникає б межа між дослідженням та дипломною чи курсовою роботою, між викладачем та вченим.

— Навіть у сучасне законодавство закладається відмінність між двома системами науки в Україні. Науково-педагогічний працівник університету і науковий працівник науково-дослідного інституту працюють у межах дії різних законів, які між собою не збігаються і ставлять у різні умови людей однієї професії.

— Абсолютно правильно. Це системна проблема для нашої країни, яку маємо вирішувати в майбутньому. На прикладі Інституту прикладного системного аналізу МОН України та НАН України ми намагаємося в межах наших можливостей розв'язувати цю проблему. До складу Інституту входять два відділи НАН України: «Системної математики» та «Прикладного нелінійного аналізу» і три університетські кафедри: «Математичних методів системного аналізу», «Системного проектування» та «Штучного інтелекту». Шляхом відповідного формування штатних розписів підрозділів, визначення функціональних обов'язків працівників, використання можливостей сумісництва створені такі умови, за яких усі співробітники Інституту, незалежно від їхньої відомчої підпорядкованості, працюють в єдиному освітньо-науковому середовищі, в якому наука визначає зміст навчання, а власне навчання є складовою наукових досліджень Інституту. В цьому середовищі немає жодної відмінності між викладачем і вченим. Усі вони працюють з активними й талановитими студентами, кількість яких на усіх курсах досягає 1000 осіб.

АКТУАЛЬНО

Проект «Про науку. Компетентно» та газета «Світ» об'єднують зусилля

Україна дивує світ мужністю, патріотизмом, вмотивованістю та креативністю у боротьбі за власну свободу і суверенітет. Час потребує відповідних зусиль і в забезпеченні швидкого економічного і соціального розвитку України. І успіхи на військовому фронті, і успіхи у відновленні і відбудові країни неможливі без досягнень у науці й освіті.

Але як розповісти про них так, щоб не тільки влада і суспільство розуміли, наскільки це важливо, а колеги-науковці отримали імпульс для власних досліджень, але й щоб звичайні громадяни відчували інтерес до науки і передової освіти?

Проект «Про науку. Компетентно» на ютуб-каналі НАН України впевнено тримає цей інформаційно-науковий фронт. У випусках проекту фахово, глибоко й різнобічно ведеться діалог про актуальні проблеми української науки.

Таку ж місію виконує і єдина в Україні науково-освітня газета «Світ», яка виходить у друкованому та електронному форматі (на сайті та у фейсбуці.)

Тому виникла ідея об'єднати зусилля (тим більше, що медійна конвергентність нині — не просто тренд, а потреба часу) і створити Інформаційно-науковий «Блокпост «Наука. Компетентно» — «Світ»!

Переконані, що таким партнерством підсилено власні можливості, розширюючи свої аудиторії, долучаючи їх до професійної розмови про науку і передову освіту та їхню роль в майбутньому оновленні держави. Компетентно і з твердим переконанням, що наука й освіта зроблять Україну інноваційною і самодостатньою.

— Я знаю, що ви є послідовним прихильником ідеї, що університети мають бути своєрідними інноваційними майданчиками, які поєднують наукові дослідження, високотехнологічний бізнес та підготовку відповідних фахівців. На базі Київської політехніки такими майданчиками стали «Sikorsky Challenge», «ТехноХАБ КПІ». Поділіться вашими досягненнями.

— Найперше, ми повинні проаналізувати, якою є економіка нашої країни зараз і якою вона була впродовж 30 років незалежності держави. Можемо констатувати, що вона була переважно сировинною і низькотехнологічною. Так, високотехнологічний експорт країни у різні роки коливався від 3% до 5%. Надходження від низькотехнологічного експорту, а це низькосортні метали, переважно чавуни, залізна руда, зерно, олія, хімічні добрива та інші види продукції з низькою часткою доданої вартості не покривали потреби держави, від чого її консолідований борг (зовнішній і внутрішній) постійно зростає.

Війна поставила крапку на цій моделі економіки, яка надалі, без зовнішньої допомоги, не зможе забезпечити ні поступальний розвиток, ні захист країни.

Маючи понад 3000 кілометрів кордону з недружніми країнами, ми повинні швидко і радикально переорієнтувати суспільство й економіку на високотехнологічний, наукомісткий шлях розвитку, ґрунтуючись на власному талановитому людському капіталі. Ми переконані, що без переорієнтації України на високотехнологічний інноваційний розвиток вона не буде самодостатньою і не зможе захистити себе.

Розуміючи це, ми з 2006 року почали вибудовувати власну інноваційну екосистему, провівши через парламент України закон про науковий парк «Київська політехніка». З часом парк став системоутворювальною ланкою інноваційної екосистеми «Sikorsky Challenge», у складі якої були створені стартап-школа, технохаб, інноваційний холдинг, інші ланки для відбору і виховування стартапів.

У нашому інноваційному середовищі щороку проводиться Фестиваль інноваційних проектів «Sikorsky Challenge», на якому команди представляють свої інноваційні розробки у сферах: «Оборона і безпека»; «Промисловий хайтек і космос»; «Біомедична інженерія та здоров'я людини»; «Інформаційні технології, цифрова країна, кібербезпека»; «Аграрна інженерія»; «Зелена енергетика та екологія».

Зазвичай на розгляд міжнародного журі Фестивалю подаються до 300 проектів, з яких 50–60 стають фіналістами. У 2019 та 2021 роках на базі Фестивалю вперше в Україні за моделлю американської агенції в галузі оборонних дослідницьких проектів (DARPA) відбулись оборонні панелі, де на одному майданчику зустрілись основні виробники, вчені, замовники оборонної продукції. Частина презентованих на цих панелях проектів була доведена до серійного виробництва і поставлена на озброєння ЗСУ.

Інноваційне середовище університету «Sikorsky Challenge» стало досить продуктивним. За останні десять років були виведені на ринки України та інших країн світу понад 150 нових продуктів і технологій, які є зараз досить по-

трібними й успішними. Це і нано-спутники, які в космосі, це і безпілотники, які воюють, це і спеціальні системи кібербезпеки, які допомагають державі, і багато інших. Всі вони розпочинали свій шлях зі стартапів, які презентувалися на Фестивалі інноваційних проектів «Sikorsky Challenge», їх відбирали інвестори, і далі ці стартапи проходили шлях інкубування, створення і випробування прототипів, серійного виробництва.

Ми хотіли б, щоб пілотний проект нашої університетської інноваційної екосистеми став моделлю майбутньої високотехнологічної економіки держави. Для цього, починаючи з 2016 року, ми стали поширювати нашу модель у масштабах країни, створюючи Всеукраїнську інноваційну екосистему «Sikorsky Challenge Ukraine». Діяльність у цій екосистемі втілюється через мережу стартап-шкіл, відкритих у 26 університетах України. Навколо цих стартап-шкіл формувалися регіональні кластери, до складу яких входять місцевий бізнес, місцеві наукові й освітні установи, банки, громадські організації, місцева влада. До війни діяло 20 таких кластерів. Тепер 6 із них опинилися на тимчасово окупованих територіях. На наш погляд, ця мережа кластерів після відродження інноваційної діяльності в країні може стати моделлю майбутньої високотехнологічної економіки України.

— Нещодавно ви презентували платформу післявоєнної інноваційної трансформації України, основою якої виступає мережа «Sikorsky Challenge Ukraine». Скажіть, будь ласка, чи достатньо цієї мережі для переводу економіки України на високотехнологічний напрям розвитку, чи потрібні додаткові кроки й дії влади?

— Звичайно, недостатньо. Те, що ми робимо — це так званий рух знизу. Він ґрунтується на поєднанні інтересів винахідників, інвесторів, бізнесу, місцевої влади, яка зацікавлена у залученні більших інвестицій до своїх регіонів. У цій моделі головну роль має відіграти держава, започаткувавши дієву політику, спрямовану на пріоритетний високотехнологічний розвиток країни. Досі така політика лише декларувалася. Очевидно, що вона має бути серед основних програмних заходів найбільших політичних партій України, стати пріоритетною у реальних діях керівників держави та всіх рівнів державного управління.

Держава має ресурсно, політично і законодавчо підтримувати острівці інноваційного, високотехнологічного прориву, зокрема, провідні університети й наукові установи, які мають стати системоутворювальними ланками інноваційного процесу, та бізнес, який є головним замовником і провідником високих технологій на ринки.

Має бути створена керована інноваційна модель розвитку країни за напрямками, що відповідають вимогам національної безпеки та природним і людським ресурсам країни, геополітичному стану та географічному положенню України. На підставі цих пріоритетів необхідно створити стратегічні програми розвитку чи національні програми, які об'єднують власні наукові розробки, власний кадровий супровід, виробничий сектор і бізнес.

І, звичайно, у цій моделі держава має надати високу свободу біз-

несу, забезпечити інноваційну та податкову привабливість країни, створити дієву судову систему для надійного захисту інвестицій і прав громадян країни.

За таких умов поєднання інноваційних ініціатив знизу з загальнодержавною політикою може дати бажаний результат. Ми можемо подивитися на Ізраїль, який ще 70 років тому мав аграрну, низькотехнологічну економіку. Засновники цієї держави (серед них — киянка Голда Мейр) зрозуміли, що за такої моделі економіки країна не зможе вижити в недружньому оточенні. На вищому політичному рівні була сформована високотехнологічна, наукомістка модель розвитку економіки й безпеки цієї країни. А вже наукові центри, як-от університети Техніон, Бен-Гуріона та інші, започаткували активну інноваційну діяльність знизу. Поєднання вищої політики держави та ініціатив науковців, бізнесменів, інших учасників інноваційного процесу дуже швидко дало колосальні результати. Менш ніж за десятиріччя країна стала економічно самодостатньою і захищеною в безпековому відношенні.

Україна, з кордоном протяжністю понад 3000 кілометрів з недружніми країнами, не має іншого виходу. Як тільки припиниться зовнішня допомога, за нинішньої моделі економіки, країна не зможе себе ані забезпечити економічно, ані захистити. Тому альтернативи високотехнологічному, наукомісткому розвитку, який ґрунтувався б на власному людському капіталі, Україна не має.

— Скажіть, будь ласка, в такій напруженій час, чи варто чекати закінчення війни й лише потім переходити до зміни законодавства та інноваційної ребудови країни, чи потрібно починати ці зміни вже зараз?

— На мій погляд, здійснювати такі кроки потрібно якомога швидше — насамперед для того, щоб люди розуміли, що ж таке повоєнна інноваційна трансформація України, і вже тепер, одночасно з захистом країни, почали робити все можливе в цьому напрямі. Чекати закінчення війни, жити за кошт зовнішньої допомоги й лише потім починати осмислювати, яку ж країну треба побудувати — це мені видається дуже ризиковою лінією поведінки для українців. Можемо не вижити в такому агресивному оточенні.

— Зараз ми ведемо розмову про необхідність побудови інноваційної економіки в Україні. Але є ще більш важливе питання. Це спільне бачення майбутнього країни. Таке бачення народжується поступово. Сьогодні, можливо, ми ще не готові його сформулювати. Ймовірно, тому гальмується втілення нової інноваційної політики.

— Я погоджуюся, що формування консолідованого, спільного бачення народом України свого майбутнього є вирішальною складовою побудови оновленої країни. Якщо ми хочемо розуміти, яку країну треба побудувати, то, безумовно, в українському суспільстві потрібно провести глибинні дискусії, обговорення, вислухати усі аргументи «за» і «проти» тієї чи іншої моделі й діяти спільного бачення більшістю суспільства. Це дуже не просто у воєнний час. Але якщо ми хочемо, щоб майбутні перетворення лягли на запиту й очікування людей, іншого шляху немає.

Стартовою позицією для початку такого суспільного обговорен-

ня має бути пошук відповіді на запитання, якою буги Україні і як їй діяти за умови, коли припиниться зовнішня допомога, коли країна й далі житиме в недружньому оточенні з Півночі, у глобальному світі, який з часом ставатиме ще більш конфліктним. Деякі країни світу пройшли шлях пошуку і побудови своєї моделі та свого шляху в таких умовах, одну з них я назвав вище.

Я думаю, що суспільне обговорення моделі майбутньої країни є найголовнішим і невідкладним завданням НАН України, вищої школи, політичних і громадянських інститутів держави.

— Ще один важливий напрям вашої діяльності — Інститут прикладного системного аналізу. Я пам'ятаю, що у 2015 році ви презентували досить амбітний проект — «Форсайт економіки України на середньостроковому (до 2020 року) та довгостроковому (до 2030 року) часових горизонтах», розроблений ІІСА із застосуванням сучасних методів системного аналізу і сценарного планування. Які дослідження на порядку денному сьогодні? Чи змінюються наукові пріоритети через війну? До речі, який з 8 запропонованих у форсайті сценаріїв реалізувався в Україні?

— Справді, одним з напрямів Інституту прикладного системного аналізу є виконання широкого спектру фундаментальних досліджень з системної математики, штучного інтелекту, інтелектуального аналізу великих даних, прикладного нелінійного аналізу, інших дотичних напрямів. Він тісно співпрацює зі Світовим центром даних з геоінформатики і стало розвинутою та інформаційно-аналітичним ситуаційним центром КПІ.

У прикладному напрямі команда Інституту виконує зокрема і серію так званих форсайтних досліджень з метою глибокого вивчення поведінки складних соціально-економічних систем та побудови трендів і сценаріїв можливого подальшого їхнього розвитку. Ці дослідження ґрунтуються на використанні сучасних математичних методів аналізу великих даних, виявлення в цих даних прихованих закономірностей, побудови трендів і сценаріїв поведінки досліджуваних явищ із застосуванням нейронних мереж та інших сучасних інструментів. Дослідження спрямовані на те, щоб люди, які ухвалюють рішення на різних рівнях управління державою, сектором економіки, корпорацією тощо, робили це більш точно й ефективно.

Повертаючись до виконаного дослідження у 2015–2016 роках «Форсайт соціально-економічного розвитку України на середньостроковому (до 2020 року) та довгостроковому (до 2030 року) часових горизонтах», зазначу, що відбувся сценарій «консервування кризи», розрахункова ймовірність якого на час досліджень складала 60%. Бажаний для України «оптимістичний сценарій» з розрахунковою ймовірністю втілення 15% не відбувся. Для реалізації бажаного сценарію дослідниками були запропоновані 50 дій влади у вигляді законів України, постанов Уряду, інших державних рішень. Була також побудована послідовність цих дій у вигляді діаграми Ганта. На думку наших вчених, у разі, якби був втілений «оптимістичний сценарій», за останні п'ять років Україна стала б більш інтегрованою в

цивілізований світ, більш захищеною, і мало ймовірно, що на неї будь-хто насмілювався б здійснити агресію.

— Які інші актуальні дослідження в галузі Форсайту і сценарного планування ваш колектив проводить останнім часом?

— Звичайно, драматичні події останніх років і місяців змусили нас виконати серію інших досліджень. Передусім, під час пандемії COVID-19, спільно з ученими Інституту епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л. В. Грошавецького НАМН України, наші науковці виконали понад 20 досліджень поширення цієї хвороби, впливу на неї різних вакцин, побудови сценаріїв її затухання.

За вісім місяців до початку війни науковці Інституту прикладного системного аналізу на базі інформаційно-аналітичного ситуаційного центру КПІ виконали форсайтне дослідження можливої воєнної агресії проти України, побудували систему асиметричних засобів протидії цій агресії та сценарії її розвитку. Не знаючи точну дату початку повномасштабного вторгнення, дослідники досить точно передбачили характер цієї війни. Робота була опублікована в липні 2021 року і з нею можна ознайомитися на порталі ситуаційного центру (http://fwdc.org.ua/sites/default/files/KPI-WDC-IADT_FORESIGHT-2021-UA.pdf).

Зараз виконуються дослідження на запиту часу. Про них зможемо поговорити після закінчення війни.

— Традиційне запитання: як ви зустріли початок війни, 24 лютого, як складалася наступна робота вашого колективу?

— Початок війни я зустрів із жалем і болем, з відчуттям, що закінчилася ера дотримання міжнародного права, що Україна і світ падають у прірву нових, непередбачуваних трагічних подій, великих жертв, людського горя. Через сім місяців ці перші відчуття, на жаль, не проходять.

У той перший день війни, розуміючи розгубленість колективу студентів і співробітників університету, вже з ранку, ректорат створив антикризовий штаб, направив перші накази, доручення і рекомендації, і з використанням усіх доступних інформаційних засобів поширив їх у колективі. Щоденно штабом ухвалювалися необхідні оперативні рішення, пов'язані з життєдіяльністю і безпекою університету і членів його колективу.

У перші дні й тижні війни відбувся значний відтік з вишу викладачів і студентів. У кампусі залишилося 2–3 тисячі людей. Їм та мешканцям прилеглих до університету житлових будинків потрібно було надати допомогу з укриттями, харчуванням, медикаментами.

Після звільнення Київської та Чернігівської областей від окупації до КПІ повернулося 70% викладачів, зараз їх на робочих місцях понад 90%, що дає змогу повноцінно виконувати нашу роботу.

З плином часу з'являються і посилюються нові, оптимістичні відчуття, суть яких полягає в тому, що пройшовши через ці неймовірні випробування, наша країна відродиться як суверенна, успішна, зможна і захищена у навколишньому конфліктному світі. Щастинам.

— Дякую за цікаву і змістовну розмову.

Кримський академічний форум: оцінки сьогоденного, бачення майбутнього

З початком широкомасштабної агресії росії проти України й боротьби українців за право вільно жити на своїй землі, питання Криму, що минулими роками делікатно замовчувалося, ховаючись за фразами про дипломатичне розв'язання проблеми, тепер чітко й однозначно зайняло своє місце в контексті повернення Україні її земель. Все стало на свої місця. Другий Форум Кримської платформи виявився не тільки більш численним за кількістю високих представників і країн світу, а й виразнішим за поставленими завданнями й розумінням, як їх можна реалізувати. Тож Кримська платформа не зупиняє ходи: вона поширює свій вплив на всі сегменти суспільства — на політику, науку, культуру, на міжнародне життя.

Більше платформ — хороших і різних

Ідея щодо проведення в КНУ імені Тараса Шевченка Кримського академічного форуму, народилася в студентсько-викладацькому середовищі й полягала у написанні есеїв, пов'язаних з Кримом, його історією і культурою, його поверненням, оновленням та реінтеграцією. А завершилася академічним форумом, у якому взяли участь провідні українські та закордонні університети. Серед українських — Львівський університет імені Івана Франка, Києво-Могилянська Академія, Український католицький університет, Таврійський — імені В. І. Вернадського, Національний юридичний — імені Ярослава Мудрого. Серед закордонних — Åbo Akademi University (Фінляндія), Гарвардський університет (США), Кембридзький університет (Великобританія), Університет Ерлангена-Нюрнберга (Німеччина) та Університет Луїса Гвідо (Італія).

Організаційно підтримало форум Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим / Офісу Кримської платформи. В обговоренні взяла участь очільниця Представництва Таміла Ташева. Про перетворення Кримської платформи у потужний міжнародний фактор розповіла Еміне Джапарова — заступниця міністра закордонних справ України.

І спонсорів на хорошу ідею виявилось чимало. Це й Українська Гельсінська спілка та USAID Україна, Міжнародне партнерство з прав людини, КримSOS і Загребський університет (Хорватія). До речі, Хорватія продовжує тематику Кримської платформи: у Загребі 24–25 жовтня відбудеться парламентський форум Кримської платформи, на який зберуться парламентські делегації Європи і світу. А чому Загреб? Зокрема тому, що Хорватія з власного досвіду знає, як повертати свої території.

Панельні дискусії

Дискусії було проведено на чотирьох панелях: правовий статус Криму та визначення контурів національно-територіальної автономії; економічна реінтеграція Криму; відродження корінного Криму в культурі, мові та історичній пам'яті, а також погіршення екології в Кримі.

Теми панельних дискусій стали темами студентського конкурсу на кращі есеї. Їхніх авторів було запрошено виступити у другій частині форуму. Експертна комісія відбрала 20 учасників для виступів на студентських панелях. А чотирьом найліпшим випадала нагода поїхати в Загреб.

Правовий статус півострова

«Академічний вимір, який ми започатковуємо, стане важливою складовою поряд з експериментальним, урядовим та парламентським вимірами, підготовкою експертних обговорень, які матимем перед Загребом», — сказала Таміла Ташева, представниця Президента України в Автономній Республіці Крим, на початку обговорення правового статусу Криму.

Питання, запропоновані для обговорення під час першої панелі, непрості. Непростими вони були й до 2014 року. Через постійно складні відносини з росією, через неготовність української влади провести громадянську дискусію й ухвалити рішення, питання правового статусу Криму постають сьогодні з новою силою.

Погляд Меджлісу на національно-територіальну автономію висловив Ескендер Барієв — голова Кримськотатарського ресурсного центру, керівник управління правових та міжнародних справ Меджлісу. Адміністративно-територіальна Кримська автономія, яка є досі де-юре в Україні, «насправді була російською», — вважає він.

Насправді ж, вона має бути «національно-територіальною формою реалізації права кримськотатарського народу на самовизначення та гарантією прав інших корінних народів та національних меншин», уточнює Ескендер Барієв. До парламенту Криму пропонується обирати третину представників корінного народу. Один з варіантів — створення двопалатного парламенту Криму, в якому буде палата Курултаю та палата представників Криму.

Народний депутат Неллі Яковлева — заступниця голови профільного Комітету Верховної Ради — вважає: якщо йтиметься про національно-територіальну автономію, постануть питання про квоти, а отже і зміни до Конституції, зокрема, України. Тоді ж, крім ухвалення вже закону «Про корінні народи України», на порядку денному постане прийняття закону про кримськотатарський народ та його право на представництво у законодавчих органах. І процес це нешвидкий.

На думку Маркку Суксі, професора публічного права з Фінляндії, який бере участь у дискусії, кримська автономія — поки що суто адміністративна формавання. Він не проти квот для кримськотатарського населення, хоча вважає, що логічніше мати орган, який би представляв у парламенті всю кримськотатарську спільноту, що живе в Україні.

Доцент Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Павло Романюк зазначив, що студентські есеї змусили його ширше подивитися на питання політичного представни-

цтва корінних народів, а це і квотний принцип, і зменшення виборчого порогу для проходження в парламент, і створення округів у місцях компактного проживання цих груп населення. Тому важливі дискусії ще попереду.

Економічне відновлення

Плани економічної реінтеграції та розвитку Криму після деокупації розглядалися під час другої дискусії. Представництво тут було вагоме: викладачі КНУ Андрій Длігач та Антон Нанавов, експерт економіки та засновник American University of Kyiv Роман Шеремета, держсекретар Мінкультури та інформаційної політики Артем Біденко. А модерував експерт та директор Київської школи економіки Тимофій Милованов.

Андрій Длігач почав з того, що певний час дивився на Крим, як прообраз «українського Сінгапуру» — територію швидкого зростання та особливих правил оподаткування. Але нині вважає, що найкраща опція для всіх звільнених територій — мати рівні правила бізнесу по всій Україні. Саме це створює найліпші умови для стартапів, нових бізнесів, для інвестицій, для підприємництва.

Потужний виклик, вважає Роман Шеремета, Україна матиме через вимушену масову зміну населення — депортацію та наплив росіян. Варто подумати, як змінити мисленнєві підходи, котрі вбудовувалися останні 8 років? Стосовно економічних аспектів, він теж переконаний, що правила мають бути одні для всіх.

«Крим — це чудова комбінація Каліфорнії і Флориди, — веде далі Роман Шеремета. — Якщо побудувати аеропорти, інфраструктуру, тут будуть туристи з усього світу». Другий фактор — можливості для морського перевезення. І третій — розвиток бренду виноробства. Для цього є і можливості і традиції. Необхідна підтримка.

Артем Біденко нагадав колегам, що одна з важливих індустрій Криму — аграрна. До окупації тут вирощували 300 тис. тонн рису, значна частина якого йшла на експорт, а також фрукти й насіння. Сьогодні ці галузі занепали. І треба їх відродити.

Оптимістично дивиться на прихід інвестицій і Антон Нанавов. Але він вважає, що не потрібно боятися й накачування економіки грошовою масою. В розумних межах. У цій частині між учасниками обговорення виникла дискусія: а як визначити цю розумну межу? Пи-

тання залишилось відкритим, хоча Антон Нанавов запевнив, що за нинішнього рівня цифрових технологій цю суму можна визначити без загроз для економіки.

Відродження корінного Криму

Модератором третьої дискусії став заступник генерального директора Українського інституту, співзасновник КримSOS Алім Алієв.

Історія і культура Криму, збереження національної ідентичності, роль кримськотатарської мови в освітній системі півострова — надто багато проблем накопичилося в цій царині. Недостатньо уваги приділялося їм і після повернення кримських татар із заслання на батьківщину. А що вже казати про вісім останніх років! По суті, колоніальний режим росії проявив себе у ставленні до кримських татар найгіршим чином.

Директорка Навчально-наукового інституту філології та журналістики Таврійського університету Світлана Кузьміна, яка закінчувала історичний факультет за радянських часів, пригадала, що їм не дозволяли брати як тему дослідження історію Кримського ханства.

Історія корінного народу практично не показана і в сучасних підручниках, запевнив Денис Яшний, який представляє експертну мережу Кримської платформи. Недаром і досі можна почути, що кримські татари прийшли з Батием у 13 столітті, в той час, як вони жили в Кримі завжди. Ми ще й досі перебуваємо під впливом колоніальних наративів і авторів, що працюють у річищі радянської історіографії, каже Денис.

Треба змінювати підхід до кримськотатарської спадщини. Ми не можемо відділяти її від загальноукраїнської. Це стосується історії, але й літератури, і мови також. Кембридзький професор Рорі Фіннін, який досліджує кримськотатарську літературу, у своєму виступі назвав чимало прикладів, коли українські й кримськотатарські письменники розробляли подібні сюжети й торкалися спільних проблем.

«До 2014 року кримськотатарська мова була третьою за використанням півострову, — зазначив Сулейман Мамутов, член Постійного форуму ООН з питань корінних народів, — а нині вважається мовою, що зникає». Сьогодні лише 3% мешканців Криму мають можливість її вивчати. Але й після повернення Криму до України тре-

ба думати не тільки про розширення її вивчення, а й про застосування сучасних методик викладання, зауважила Світлана Кузьміна. В Україні є ринок і попит на вивчення кримськотатарської мови.

Тільки деокупація захистить людей і природу

Можна вивчити мову, переосмислити радянську історіографію й написати реальну історію Кримського півострова без чужих наративів. А як подолати катастрофічні наслідки 8-річного панування росіян у Кримі? Цьому була присвячена підсумкова панель форуму.

Кримська правозахисна група, яку представляє Ольга Скрипник, з 2014 року збирає докази воєнних та економічних злочинів, порушень прав людини. «У Кримі маємо 140 політв'язнів, які не скоїли жодного злочину, а просто намагалися говорити правду», — каже Ольга. Вона називає імена людей, їхню «вину» і вирок. У 2021 році проведено моніторинг, який показав, що третина українських частот блокувалася росіянами, зокрема у Херсонській області, яку, як тепер зрозуміло, готувалися окупувати. Системно використовуючи мову ворожнечі, російських військових навчали вбивати й знущатися з мирного населення. Моніторингова група фіксує мілітаризацію дітей, що є воєнним злочином. Доведено також факт про насильницьку зміну демографічної ситуації в Кримі.

Тільки деокупація, за словами Ольги Скрипник, може захистити людей. А от як повернути здатність аналізувати людям, яких уже отруїла розпропаганда? Кримська правозахисна група вважає, що це завдання для багатьох структур і не на один рік.

Катастрофічна ситуація і зі станом навколишнього середовища. Євген Ярошенко (КримSOS) розповів, що наслідки для природи Криму серйозні й багато в чому незворотні. Йдеться про напад на природу, здійснений через побудову Кримського мосту, що призвело до змін у гідрогеології та порушення екобалансу. Тисячі гектарів заказників і заповідників втратили свій захисний статус. Росія перетворила природні заказники на військові майданчики. У результаті — 13 видів флори й фауни зараз на межі зникнення. КримSOS представив детальний аналіз по 20 розділах стану природного середовища. Аналітики вважають, що після деокупації півострова необхідно створити екологічний реєстр, залучаючи міжнародні організації, передати до Комітету ЮНЕСКО перелік об'єктів, які опинилися в небезпеці, а також — накласти санкції на приватних та юридичних осіб, залучених до мародерства природних ресурсів.

Доцент кафедри фізичної географії та екології КНУ Людмила Білоус також назвала чимало фактів, які підтверджують жахливий стан природи Криму. Україна готова взяти участь у її відновленні. «Українські природоохоронці розробили Смарагдову мережу для такого відновлення», — каже Людмила Білоус.

Але для цього Україна має повернути Крим. І вона його поверне. А поки що, різні виміри Кримської платформи, зокрема академічно-науковий та студентський, підготують ще краще.

Лариса ОСТРОЛУЦЬКА

Лікар, який рятував людей після російського бомбування в Алеппо,

домагає українським колегам

...Люди, які постраждали від хімічної атаки, просили про допомогу. Рятувальники у захисних костюмах швидко й вправно винесли їх з зони ураження, зрізали забруднений одяг, змивали хімічні речовини й лише потім передавали лікарям. Останні визначали — кому потрібно допомогти негайно, а хто зможе почекати. Після надання допомоги рятувальники обережно, згідно з найсуворішими інструкціями, знімали з себе захисний одяг...

Цю симуляцію атаки (і допомоги після неї) влаштували для спеціалістів київського Центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф американські медики з гуманітарної неурядової організації MedGlobal. Представники цієї організації вшесте приїхали в Україну, щоб передати шпиталю сучасне обладнання та ліки. А також — навчити, як застосовувати це обладнання, як надавати допомогу пацієнтам після уражень нервово-паралітичними чи отруйними речовинами. В рамках тренінгу було відпрацьовано, зокрема, і симуляцію хімічної атаки.

Про важливість бути готовими до таких атак президент MedGlobal Захер Сахлул знає не з теорії. Під час російських бомбувань Алеппо лікар з ризиком для власного життя надавав допомогу жителям міста. Пізніше він свідчив про трагічні події у Сирії перед Конгресом США та Радою Безпеки ООН.

Захер Сахлул живе в Чикаго і працює в лікарні Святого Антонія та університеті Іллінойсу. Він активно відстоює інтереси біженців із різних країн, організовує медичну та гуманітарну допомогу. За цю діяльність доктор Сахлул отримав відзнаку Американського Червоного Хреста «Герой серед нас», нагороду UNICEF за внесок у розв'язання глобальної проблеми біженців. За гуманітарну діяльність у Сирії Захер Сахлул був нагороджений Премією миру імені Ганді.

У перші ж дні повномасштабного вторгнення доктор Сахлул з колегами приїхали в Україну. (До речі, вони були першими громадськими активістами, що після початку війни відвідали нашу країну).

— На початку березня ми вже були у Львові, привезли 170 валіз медикаментів і розхідників, — розповів доктор Сахлул. — Завтіра мільйона доларів на їх закупівлю зібравли жителі Чикаго. Усе це було передано до шпиталів, зокрема, біля лінії фронту.

Під виття сирен

Лікар зізнається: у той — перший — приїзд і йому, і його колегам було дуже страшно. До Львова прибували все нові й нові біженці (сотні тисяч!), у новинах розповідали про багатокілометрові черги на кордонах. У місті раз по раз «ви-

Президент MedGlobal
Захер САХЛУЛ

ли» сирени, було незрозуміло, що відбувається.

Що ж спонукало медиків проїхувати на полеглий рекомендації свого уряду і приїхати в Україну? Захер Сахлул пояснив, що для нього і його друзів дуже важливо було «стати на сторону добра» і підтримати українців.

— Ми прагнули висловити солідарність з українським народом, показати, що ви не одні, — відповів на це запитання співрозмовник. — Я розумів, що лікарі в Україні розгублені, не мають досвіду роботи з пораненими та в польових умовах. А в нас такий досвід був! Ми зустрілися з представниками Міністерства охорони здоров'я України й вони попросили нас проводити навчання для українських лікарів. Зокрема, розповісти, як діяти у разі хімічної атаки та масового ураження людей.

Доктор Сахлул також наголошує: окрім хаосу і невизначеності вони побачили в Україні людей, які готові протистояти російській агресії. Це мотивувало прийїждати знову й знову.

І американські медики справді повертаються, ще і ще. Для того, щоб поїхати в Україну, вони беруть відпустку своїм коштом за основним місцем роботи. Цього разу, окрім доктора Сахлула, приїхали ще шестеро лікарів, троє з яких в Україні вперше. «Вони захоплюються витримкою киян та відданістю українських лікарів і медсестер», — наголосив співрозмовник.

За сім місяців активісти MedGlobal привезли в Україну медикаментів і обладнання більш як на 4,5 мільйона доларів, навчили 650 лікарів з різних регіонів. Зокрема, провели тренінги з ультразвукової діагностики та навчили користуватися компактним УЗД-апаратом POCUS. Лише в жовтні американські медики привезли 25 портативних діагностичних пристроїв, хірургічні ліхтарики, пульсометри, спеціальні костюми тощо.

Тренуй тренера

MedGlobal є частиною міжнародної служби реагування на катастрофи й має право надавати сертифікати про проходження навчання. Курс «Хімічна готовність та реагування» розробили саме його фахівці.

— Ми спираємося на досвід, якого набули у Сирії, — продовжив розповідь доктор Сахлул. — Зокрема, навчаємо, які типи антидотів потрібно використати в тому чи тому випадку.

Під час тренінгу лікарі екстреної медичної допомоги, медицини катастроф, працівники приймальних відділень навчаються визначати, які хімічні речовини застосовано, як правильно надати допомогу. А також — як захистити себе, як правильно вдягнути й зняти костюм індивідуального захисту.

— Важливо максимально швидко зрізати заражений одяг, зняти окуляри, годинники, змити отруйні речовини з тіла, — акцентував співрозмовник. — Лише після цього можна передавати пацієнта лікарям. (Інакше лікар теж постраждає).

Американські медики навчали також, як правильно «сортувати» потерпілих. Це дуже важливо, адже коли пацієнтів декілька, їм можна приділити багато часу, а за масового надходження постраждалих потрібні чіткі правила й алгоритми.

Звісно, невеликі групи фахівців MedGlobal не можуть навчити всіх українських лікарів, тому вони готують місцевих тренерів, які надалі навчатимуть колег. «Ми обираємо таких людей і готуємо їх. Називаємо цю модель «Тренуй тренера», — додав Захер Сахлул.

Час ставати стійкішими

Американські медики переконані, що війна — це нагода зміцнити стійкість і окремих людей, і всієї медичної системи.

— Сьогодні важкий час для України, але водночас це час можливостей, — наголосив президент MedGlobal. — Країна має змогу все пришвидшити й, зокрема, зміцнити медичну систему. Для цього потрібно діяти на трьох рівнях: ухвалити необхідні нормативні акти на державному рівні; скласти протоколи для лікарень і шпиталів; підготувати лікарів і медичних сестер. Якщо говорити про підготовку до хімічних атак, то медичні заклади мають заздалегідь замовити ліки, захисні костюми, носі, розчини (для змиття отрути), подбати про навчання персоналу.

З адміністраціями лікарень також потрібно говорити, пояснювати важливість усіх цих заходів. Інакше кажучи, мало розробити чудові протоколи, їх треба застосовувати.

Фонд MedGlobal було створено 2017 року як відповідь на події в Сирії та Ємені, і підвищення стійкості медичних систем різних кра-

їн є одним з пріоритетних напрямів його роботи. Зокрема, фонд фінансує постійні програми зі створення мобільних клінік, допомагає біженцям. «Ми хочемо розуміти, як найефективніше допомогти Україні, — зазначив доктор Сахлул. — Днями зустрілися з представниками Міністерства охорони здоров'я України й обговорили можливість створення мобільних клінік на звільнених територіях».

Такі «клініки на колесах» фонд створював у Ємені, Сирії та Колумбії. Кожна мобільна клініка — це машина швидкої допомоги, обладнана всім необхідним для базових досліджень. У машині має бути лікар, медична сестра та водій. Якщо людей і ресурсів достатньо, то у ній працюють також психолог, акушер, стоматолог.

Відпочинок — обов'язковий

Люди, які активно допомагають іншим (лікарі, волонтери), на жаль, можуть дуже швидко вигоріти. Тому доктор Сахлул радить керівникам лікарень і відділень у шпиталях дбати про свій персонал і буквально змушувати лікарів робити перерви. Зберегти (чи відновити) форму допоможуть медитації, масажі, прогулянки на природі. Важливо також, щоб у персоналі були вихідні та чіткий режим дня.

— Я працюю в реанімації, кожен секунду ухвалою рішення щодо порятунку життя людини, — розповідає доктор Сахлул. — Розумію, що мушу «пильнувати» власний фізичний стан, не перевтомлюватися, відпочивати.

Розміром з долоню

Окрім навчання «наживо», американці проводять онлайн-тренінги. Курси з надання допомоги після хімічної атаки та користування портативним ультразвуковим приладом прослухали вже сотні українських медиків.

— У перші дні повномасштабного вторгнення російських військ в Україну ми передали ультразвукові пристрої до однієї з лікарень міста Дніпро, а лікарям швидко прочитали дистанційний курс щодо їх експлуатації, — розповіла доцентка кафедри клінічної медицини Університету Пенсильванії Нахрін Ахмед. — І вже наступного дня за допомогою нового обладнання лікарі встановили пневмоторакс і врятували життя пораненого.

Цей невеличкий (розміром з долоню) прилад розробили фахівці фонду Butterfly. Прилад можна використовувати для діагностики на полі бою чи в кареті швидкої. Він допомагає виявити внутрішні кровотечі, пневмоторакс тощо.

Навчальний курс створили фахівці фондів-партнерів (Butterfly і MedGlobal) на основі матеріалів, які є у відкритому доступі. Ідея курсу не в тому, щоб підготувати висококваліфікованих спеціалістів, а в тому, щоб передати знання і швидко натренувати навички, які рятують життя. До речі, крім України, лікарі навчали працювати з пристроєм медиків у Ємені, Бангладеш, у Колумбії, секторі Гази.

Уперше Нахрін приїхала в Україну навесні. Каже: була вражена кваліфікацією і сміливістю українських лікарів. Люди були розгубленими, але рішучими. Окрім того, львів'яни запрошували американських гостей додому, пропонували допомогу.

Запитую у тренераки: чому вона допомагає Україні?

— Це дуже особиста історія, — відповіла вона. — Я родом з Бангладеш, 1971 року в країні почалася війна за незалежність, у якій брали участь і мої батьки. Вони навчили мене допомагати людям. Окрім того, я не звикла просто спостерігати. Маю знання і з радістю передаю їх українцям!

Світлана ГАЛАТА

КУЛЬТУРНЕ НАДБАННЯ

Кобзарство — через віки й випробування

25 жовтня у Науково-дослідному інституті українознавства МОН України відбудеться конференція «Українознавство в системі національної освіти, науки, гуманітарної політики держави». Кобзарство як унікальний історичний феномен нашого народу і сьогодні є одним із важливих складових української культури.

Свого часу український поет, академік НАН України Павло Тичина написав: «Історія кобзарства переживала різні етапи свого розвитку: наростання, розквіт, занепад. А відповідно до цього весь час змінювався і сам образ кобзаря — від активного, бойового до підтопаного нуждою, злиднями побитою і навпаки». І це сказав не просто поет і академік, а ще й музикант. У Літературно-меморіальному музеї Павла Тичини в Києві, який плідно працює на ниві вітчизняної культури, крім рояля та кларнета, зберігається ще й бандура. Вона також є символом творчості поетичного генія.

До бандури мали інтерес чимало українських майстрів слова. Можемо згадати, що Леся Українка разом з чоловіком Климентом Квіткою в 1908 році записали на фонограф українські народні думи від найвидатніших кобзарів.

Але перше, що приходить на згадку, — це те, що недаремно наш геніальний поет Тарас Григорович Шевченко назвав свою першу збірку «Кобзар». І сам він став Кобзарем — виразником дум свого народу і його пророком.

Кобзарство як оригінальне в історичному та соціокультурному сенсі явище є унікальним феноменом української духовно-матеріальної культури. За ці віки воно стало символом нації, відбиттям у синтезі музики й слова волелюбних її прагнень. Про це особливо актуально згадати сьогодні, коли наша воля і незалежність, уже в новітній історії, але зі старими ворогами, піддається випробуванням на міць і стійкість.

З епістемологічної точки зору «кобзарство» тісно пов'язане з такими спорідненими, але не тотожними термінами як «бандура», «кобза», «кобзар». Навіть у мистецькій літературі поняття «кобза» та «бандура» нерідко вживаються як синоніми. Але це не зовсім так. Генеза бандури пов'язана насамперед із міграційними культурно-асиміляційними процесами, що тривали на теренах України протягом багатьох століть.

Як стверджують історичні пам'ятки, першим історичним типом бандури стали ліроподібні гусли. Відомий український етномузиколог, доктор мистецтвознавства, професор кафедри музичної фольклористики, лірник і бандурист, автор понад сотні наукових і публіцистичних статей з цієї тематики Михайло Хай зазначав, що кобзарство та лірництво належать до сакральної української морально-етичної та музично-співочої традиції.

У перших писемних згадках бандура і справді здебільшого ототожнювалася з кобзою, яку вважали її попередницею. Проте збереглися відомості про те, що це були два докорінно відмінні інструменти. Так, дослідник музичного фольклору Микола Закревський у своєму творі «Старосвітський бандурист» (1861 р.) зазначає, що кобза є «давнім музичним інструментом з вісьмома струнами», а бандура — це «музичний інструмент, рід гітари з дев'ятьма, інколи дванадцятьма і більше струнами». Натомість Павло Житецький, історик давньої літератури та епосу, вчений-філолог та фольклорист у своїх «Думках про народні українські думи» (1892 р.) розглядає кобзу як інструмент простіший та популярніший, ніж бандура.

Поняття «кобза» і «бандура» стали синонімами в XIX столітті. Цікаво, що обидва інструменти виготовляються з верби або клену, причому з одного шматка деревини.

Струни кобзарі ділять на басы-бунти, що йдуть по ручці, та приструнки, що з правового боку кобзи прикріплені кілочками. Кобза має різну кількість струн, хоч у певні історичні періоди кобзи мали лише 12 струн. Наприклад, відомий кобзар Остап Вересай мав кобзу саме з такою кількістю струн. А відомий український письменник Панас Куліш одним із перших серед дослідників вказав на особливості кобзарства як різновиду професійної музичної діяльності.

У народних традиціях «кобзар» є уособленням творчої постаті українського народного музиканта і співця, виконавця народних дум, історичних пісень, що відбивали найважливіші події в житті українського народу і закликали до боротьби проти поневолення. Тож героями дум були такі історичні постаті, як Самійло Кішка, Байда, Маруся Богуславка, Богдан Хмельницький, Петро Сагайдачний, Петро Дорошенко, Іван Богун. Назвемо й відомих співців-кобзарів, як-от Іван Стрічка, Остап Вересай, Андрій Шут, Іван Кравченко-Крюковський, Михайло Кравченко, Петро Ткаченко, Степан Пасога, Федір Кушнерик, Єгор Мовчан, Євген Адамцевич, Василь Ємець. Століттями виконавці українського епосу були своєрідними просвітниками народу і впливали на його національну самосвідомість.

Перші згадки про українських кобзарів, бандуристів, лірників у писемних джерелах датовані початком XV століття. З кінця XVI ст. кобзарство стає важливим чин-

ником активізації національно-визвольної боротьби українського народу в буремні періоди його соціально-історичного розвитку. Як відомо, при гетьманських дворах кобзарі були звичайним явищем. Деякі з гетьманів і самі грали на кобзах чи інших тодішніх інструментах. Гетьман Іван Мазепа, наприклад, грав на торбані — інструменті з родини лютневих.

Кобзарство як соціокультурний феномен існувало протягом трьохсот років (XVI–XIX ст.), виконуючи історичну, культуротворчу, пропагандистську та морально-виховну функції. На основі комплексного аналізу історико-культурного матеріалу сучасні дослідники встановили та проаналізували такі основні етапи становлення та розвитку кобзарського мистецтва, як: початок XV ст. — зародження кобзарства; XVI–XII — його розквіт у часи козаччини; XIX — занепад мандрівного кобзарства.

Нові історичні та соціально-економічні умови, викликані скасуванням Гетьманату (1764 р.) та знищенням Запорізької Січі (1785 р.), призвели до трансформації традицій та звичаїв кобзарів і лірників, до руйнації їхнього вікового способу життя, до зміни статусу кобзарів та бандуристів.

Але хоч як змінювався цей статус (а час перетворив колишніх мандрівних кобзарів на концертних виконавців), радянська влада відверто їх не любила, справедливо підозрюючи, що не загинув волелюбний просвітницький кобзарський дух, і він знову піднімає звитягу народу, як тільки настане належний час.

У 30-х роках минулого століття кобзарський рух зазнав політичних утисків та переслідувань з боку тоталітарного режиму.

літарного режиму. Кобзарів критикували як «невиправний націоналістичний елемент», чимало хто з них був репресований. Досі не розслідувана історія про «розстріляний з'їзд кобзарів». Наш моральний і громадянський обов'язок — розслідувати цей та інші випадки переслідування народних митців, щоб дізнатися всю гірку і часто криваву правду.

У незалежній Україні поступово відроджуються соціокультурні традиції кобзарства. Про це переконливо свідчить і перший Міжнародний з'їзд кобзарознавців та етноорганологів, який відбувся 13–14 жовтня минулого року в Центральному будинку культури в Ірпені. Він став значною культурною подією. В його роботі взяла участь провідні кобзарі і лірники України, Німеччини, Канади й Лівану. На науково-практичній конференції, що відбулася в межах цього потужного заходу, вироблено сучасну платформу розвитку сучасного кобзарознавства та етноінструментології, обговорено широкий спектр малодосліджених та дискусійних питань української музикознавчої науки в царині історії, теорії та практики кобзарського мистецтва.

Наш народ любить і шанує творчість майстрів цього давнього і глибоко народного мистецтва. Особливо відчутна його історична і духовна роль і зв'язок з історією та одвічним прагненням українського народу до волі й незалежності, готовності захищати їх від лютого ворога, яким нині є рашистський режим. Тож у квітні нинішнього року з ініціати-ви та за підтримки директора Національного ботанічного саду імені М.М. Гришка, члена-кореспондента НАН України Наталії Заїменко в актовій залі цієї академічної установи відбувся концерт відомого бандуриста, лауреата Державної премії імені Тараса Шевченка, народного артиста України Василя Нечепи, якого називають єдиним представником старосвітської чернігівської кобзарської школи, що вважається найдавнішою в Україні.

Концерт було влаштовано на підтримку Збройних Сил України. Отаке поєднання історії та сучасності, кобзарства як мистецтва від народу і для народу.

Ворог не зможе знищити націю до тих пір, поки живе її культура.

Анатолій ПАВКО,
заступник директора Науково-дослідного інституту українознавства МОН України,
доктор історичних наук,
професор, заслужений працівник культури України

Оголошено передплату на 2023 рік на газету «Світ»

Передплатний індекс
в усіх відділеннях зв'язку

40744

Вартість передплати:
на місяць — 52 грн 80 коп.
на квартал — 158 грн 40 коп.
на пів року — 316 грн 80 коп.

Відкрийте
свій

ОГОЛОШЕННЯ

Не розумієте іноземців? Чи некомфортно, коли доводиться з ними спілкуватись?

Настав час вивчати мови зручно та ефективно.

Факультет лінгвістики КПІ спільно з Центром кар'єрного зростання МУФ розробили авторську методику і запрошують вас на курс з вивчення іноземних мов.

З нами ви здолаєте мовні бар'єри й навчитеся думати, як іноземці.

Цікаві формати занять:

- майстер-класи, рольові й ділові ігри;
- 80% заняття — усне спілкування;
- занурення в середовище спілкування з носіями мови.

Обирайте: англійську / французьку / німецьку мови.

Групи різного рівня — від початкового.

Індивідуальний підхід до кожного.

Початок навчання з 1 листопада, залежно від комплектації груп.

Формат: онлайн.
Реєструйтеся за посиланням:
<https://cutt.ly/PBNU9V4>